

554. **Quaesita.** **QUAER.** 1° *An revelari debeant impedimenta sub secreto etiam commisso cognita?*

Resp. Affirm., etiamsi iuramentum de iis non revelandis additum fuerit. Ratio est, quia secretum naturale, etiam commissum et iuratum, non obligat, quando damnum grave communitati vel tertiae personae imminet. — S. Lig. n. 994.

Excipe *probabilius* secretum *consilii*, seu secretum petendi consilii causa commissum homini officium publicum exercenti, v. gr. medico, advocato, Parocho etc., modo id fiat ratione eorum professionis. Ita enim bonum commune postulare videtur. — Collet, c. 3. Bouvier, c. 3. art. 4. Carrière, n. 409., et alii contra alios. — Sed illi, qui sub huiusmodi secreto impedimentum norunt, saltem monere debet sponso, ut a matrimonio desistant.

QUAER. 2° *An tenearis impedimentum revelare cum gravi tuo incommodo vel detrimento?*

Resp. Neg. generatim loquendo, quia lex Ecclesiae et charitas non obligat cum tanto incommodo (37). — *Ita communiter.* — S. Lig. n. 995.

555. **Quaesita.** **QUAER.** 3° *An tenearis impedimentum revelare, si tu solus illud noveris, nec probare possis?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia in praesenti materia sufficere potest unius testimonium. — *Ita communissima et verior sententia*, ait S. Lig. n. 995.

QUAER. 4° *An ipsi contrahentes impedimentum revelare teneantur?*

Resp. Affirm. Ratio est, quia hic non agitur de poena infligenda, sed de peccato vitando: quare vel a matrimonio absteineant, vel impedimenta aperiant, necesse est. — V. *Casus*, n. 848.

CAPUT III.

DE NATURA ET PROPRIETATIBUS MATRIMONII.

ARTICULUS I. — DE NATURA MATRIMONII.

556. — **DEFINITIO.** Matrimonium bifariam spectari potest, scilicet ut contractus, et ut Sacramentum.

1° Matrimonium ut contractus est *Conventio*, qua vir et mulier sibi

(37) Communiter DD. excusant etiam in aliis hisce casibus, nempe 1° quando quis de impedimento tantum audiverit, sed a quo, nesciat; — 2° Si prudenter credat, se nihil profecturum revelando, seu etiam multo magis, si revelationem bona fide contrahentibus obfuturam censeat: — 3° Si probabiliter existimet, revelationem grave

apud alios scandalum parituram; — 4° Si noverit, contrahentes dispensationem occultam pro foro conscientiae impetrasse. Excipit S. Alphonsus (lib. 6. n. 994.) si fama impedimenti sit publica; verum in re notoria vix opus esse potest denunciatione, nisi forte quis putet, impedimenti probationes sibi tantum notas esse.

invicem legitime tradunt dominium in corpora in ordine ad actus ex se aptos ad generationem proles, et se obligant ad individuam vitae societatem.

2° Matrimonium ut Sacramentum definitur *Sacramentum novae legis gratiam conferens ad legitimam viri et mulieris coniunctionem sanctificandam, et ad prolem pie suscipiendam, sancteque educandam.*

557. — **Divisio.** Matrimonium spectari potest tum quoad coniunctionem viri et mulieris, tum quoad vinculum quod ex ea oritur; hinc dicitur.

1° *In fieri* vel *in facto esse.* — Matrimonium *in fieri* dicitur ipse actualis contractus, qui mutuo consensu viri et mulieris perficitur. Vocatur autem *in facto esse* connubium perseverans in vinculo, quod ex matrimoniali contractu provenit.

2° *Legitimum, ratum et consummatum.* — Matrimonium *legitimum* dicitur, quod contrahitur iuxta normam legis naturalis et civilis, non tamen Ecclesiae ratificationem aut rationem sacramenti habet, quale olim in lege naturae ac mosaica, et etiam nunc inter iudaeos ac gentiles initur. — Matrimonium *ratum* est, quod contrahitur inter christianos nullo impedimento irretitos, inter quos tamen post contractum nondum intercessit commercium conjugale. Dicitur *ratum*, quia non solum natura et ius civile, sed etiam Ecclesia illud approbat et ratum habet. — Matrimonium *consummatum* dicitur, quod copula coniugum completum est; quod intelligi non modo de *rato*, sed etiam de mere *legitimo* debet (1).

(1) Haec distinctio matrimonii in *legitimum, ratum et consummatum*, sedulo retinenda est, utpote summi momenti, prout infra patebit.

Interim adverte duo requiri, ut matrimonium dici *consummatum* queat: 1° ut coniunctio carnalis perfecta sit et sufficiens ad generationem, adeo ut prout habetur in *C. Verum 2. De Conv. Coniug.*, coniuges *effecti simul fuerint una caro*. Non ea ergo sufficeret, ex qua, utut dempla mulieri foret corporalis virginitatis integritas, deficiente tamen apta virilis seminis effusione, generatio sequi non posset; 2° ut eiusmodi coniunctioni praecesserit legitimus consensus vel matrimonium *ratum*. Copula ergo ante contractum matrimoniallem habita non efficit, ut contractum dein matrimonium consummatum censeatur, atque adeo neque indissolubilitatem neque

alios consummati matrimonii effectus operabitur. Unde concludes, eum, qui voto religionis obstrictus, mulierem vitaverit, posse eam ducere, et dein (nisi alia causa obstet) religionem votam ingredi, si postquam duxit, eam rursus non cognovit. — Vid. Schmalzgr. lib. 4. tit. 1. n. 227-228.

Haud modici momenti in usum Thb. est et alia matrimonii distinctio in *verum, praesumptum et putativum*.

Verum dicitur, quod reapse et valide contractum est, atque ut tale est probatum quopiam ex iis argumentis, quibus et caetera negotia probari solent, cuiusmodi est Parochi vel aliorum testimonium, libera matrimoniorum, confessio coniugum, diuturna honestae feminae cohabitatio, etc.; de his vid. Schmalzgr. (l. 4. tit. 1. n. 233.), quocum adverte, leviores probationes sufficere, cum agitur de matrimonio susti-

538. **Principia.** — I. Matrimonium christianorum ritu legitimo celebratum, est verum et proprie dictum novae legis Sacramentum. Pro-

nendo, quam cum res est de eo dissolvendo.

Praesumptum dicitur, quod a iure praesumitur; quae quidem iuris praesumptio maxime in triplici casu locum habet. Ac 1° quando in locis, ubi decretum Trid. de forma matrimonii non viget, post sponsalia absolute inita inter duas personas habiles, secuta est inter eas carnalis copula; tunc enim consensus de futuro praesumitur transiisse in consensum de praesenti, et copula praesumitur admissa affectu coniugali. De gravissima hac quaestione vid. Schmalzgrueber (lib. 4. tit. 1. a n. 115.), Pirhing (eod. tit. n. 27.), et praesertim Barbosa (in cap. *Is qui*, eod. tit. n. 3. et seqq.). 2° Quando post sponsalia inita *sub conditione*, ante eiusdem eventum intercessit carnale inter sponso commercium; Ecclesia enim (loquimur, praecisione facta a praedicto Trid. Decreto de forma, etc.) tum praesumit, sponso a conditione recessisse, adeoque voluisse pure et absolute matrimonium contrahere. Patet ex *C. Per tuas* 6. *De Cond. apposit.* 3° Quando post sponsalia *de praesenti* ab impuberibus (in quibus malitia aetatem non suppleat) invalide contracta, inter eosdem, ubi adepti pubertatem fuerint, signa interveniunt ratificati consensus, cuiusmodi sunt non tantum carnalis copula, sed etiam oscula, amplexus, cohabitatio, etc. Patet ex *Cap. unic. §. Idem quoque, De Desp. Impub. in VI.* Qui tamen casus et ipse locum habere potest solum ubi praedictum Tridentinum Decretum non viget. — Vid. Schmalzgrueber, lib. 4. tit. 1. n. 234. (*)

(*) Nunc hac in re ius est mutatum. Accipe decretum SS. D. N. Leonis Papae XIII.

Leo Papa XIII.

« Consensus mutuus, unde matrimonia iusta nascuntur, non verbis dumtaxat, sed

aliis quoque signis exterioribus patefieri ac declarari potest. Quamobrem Alexander III. C. *Veniens, de Sponsalibus*, Innocentius III. C. *Tua nos*, eod. tit. et Gregorius IX. C. *Is qui*, eod. tit. decessores nostri merito decreverunt, ut carnalis copula, si sponsalia de futuro certa ac valida praecessissent, cum in iudicio tum extra iudicium pro vero coniugio haberetur, nisi impedimentum canonicum obstitisset. Et in hac iuris praesumptione tantum roboris inesse voluerunt, ut firmum ipsa stateret sanciretque ius nec probationem contrariam ullam admitteret.

« Deinde vero matrimonia clandestina idest non praesente paroco et duobus tribusve testibus inita quum Concilium Tridentinum irrita infectaque esse iussisset, ius illud priseum, ut erat necesse, valere desiit, ubicumque promulgata fuit vel moribus usuque recepta Tridentina lex. Quibus autem in locis illa non viget, in iis semper Apostolicae Sedis iudicium fuit, canones, quos indicavimus, ratos atque firmos permansisse.

« Sed aetatum decursu, ex conscientia et cognitione Christianorum sensim effluxere. Plures enim Episcopi ex iis regionibus, in quibus matrimonia clandestina contra fas quidem inita, sed tamen valida iudicantur, haud ita pridem rogati, quid populus ea de re sentire videretur, plane retulerunt, canonicam de coniugiis praesumptis disciplinam passim exolevisse desuetudine atque oblivione deletam: propterea vix aut ne vix quidem contingere, ut copula inter sponso affectu maritali nec fornicario habeatur eamque non matrimonii legitimi usum, sed fornicationis peccatum communi hominum opinione existimari, imo vix persuaderi populo posse, sponsalia de futuro per coniunctionem carnalem in matrimonium transire.

« His igitur rebus et causis, de consilio

batur 1° ex *Epistola S. Pauli ad Ephesios*, c. 5. v. 32., ubi dicit: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* 2° Ex *Trid.* sess. 24. *Can. 1.*: *Si quis dixerit matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis evangelicae Sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, anathema sit.* — Ex S. Augustino (lib. *de bono coniugali*, c. 18.): *In Christianorum nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quam fecunditas uteri.*

II. Requiritur ad matrimonii validitatem verus consensus ex parte

Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium, in rebus fidei Inquisitorum generalium, supra memoratos canones et alias quascumque iuris canonici ea de re dispositiones, etiam speciali mentione dignas, per hoc decretum nostrum abrogamus et abolemus et pro abolitis et abrogatis, ac si nunquam prodissent, haberi volumus.

« Simul per has litteras Nostras decernimus ac mandamus ut deinceps illis in locis, in quibus coniugia clandestina pro validis habentur, a quibusvis iudicibus ecclesiasticis, in quorum foro causas eiusmodi matrimoniales agitari et iudicari contigerit, copula carnalis sponsalibus superveniens non amplius ex iuris praesumptione coniugalis contractus censeatur nec pro legitimo matrimonio agnoscatu seu declaretur.

« Huius tamen auctoritate Decreti induci nolumus necessitatem formae Tridentinae servandae ad matrimonii validitatem ubi illa forma modo non viget.

« Datum Romae apud S. Petrum die 15. Feb. 1892. Pontificatus Nostri a. 14° ».

Putativum denique matrimonium dicitur, quod legitime contractum existimatur, cum tamen a parte rei ob latens aliud impedimentum sit nullum. De quo ideo inquirunt DD., ut constet, quandonam vim legitimandi prolem inde susceptam, aliosque iuris effectus habeat. Duo porro ad id sunt necessaria: 1° ut contractum sit bona fide saltem ab alterutro coniugum,

qui nescius impedimenti fuerit. Ita in cap. *Ex tenore* 14. tit. *Qui filii legit.* Quam quidem bonam fidem nec error iuris, nec dubitatio de valore matrimonii excludit, ut probat Covarruvias (*De Spons.* part. 2. cap. 8. §. 1. n. 9.); in dubio autem bona haec fides praesumitur. 2° Ut matrimonium contractum publice fuerit et in facie Ecclesiae, idest coram paroco et testibus, et praemissis, vel saltem dispensatis, denunciationibus. — Vid. cap. fin. *De Clandest. Desp.* §. 1.

Memoranda est et alia matrimonii distinctio in *canonicum, politicum seu civile, et conscientiae.*

Canonicum dicunt, in quo omnia concurrunt, quaecumque a sacris Canonibus ad matrimonium praescripta sunt.

Politicum seu *civile* illud dicunt, in quo concurrunt ea quoque, quae iure civili exiguntur, quaedam scilicet solemnitates, pacta dotalia, etc.; sine quibus matrimonium *canonice* quidem validum est, illegitimum tamen civiliter reputatur, atque adeo civilibus caret effectibus.

Matrimonium *conscientiae* demum, seu *morganaticum* dicitur legitima coniunctio viri cum femina inferioris conditionis eo pacto inita, ut uxor et liberi inde nati dono nuptiali vel alia certa portione, tempore sponsalium destinata, contenti sint, et a caeteris bonis avitis ac paternis, una cum titulis, dignitatibus et insignibus abstineant; de quo adeundi Iurisperiti. — Vid. Schmalzgrueb. lib. 4. tit. 1. a n. 236.

utriusque contrahentis; quia matrimonium, ut contractus, est conventio inter virum et mulierem: consensus autem conventionis essentiam constituit.

559. — III. Consensus vero debet esse.

1° *Mutuus*; consistit enim in contractu, qui est essentialiter consensus duorum, seu consensus mutuus. Unde si ex una parte deficiat, nullum erit matrimonium.

2° *De praesenti*; quia per promissionem *de futuro* fiunt tantum sponsalia, non vero matrimonium. Deducitur etiam ex *C. Si inter 31. de Spons. et Matrim.*

3° *Deliberatus et voluntarius*; quia est contractus de re gravi, gravem propterea obligationem inducens; nemo autem censetur obligationem gravem sibi imponere, nisi libere ac plene consentiat. Constat ex Iure canonico, quod invalidat matrimonia ex metu gravi contracta, ut infra de impedimentis dicitur.

4° *Manifestatus signis externis*; quia omnis conventio inter homines aliquo signo externo cognosci debet: conventio enim mutuam acceptationem inter contrahentes necessario supponit.

560. *Quaesita*. — QUAER. 1° *An consensus verbis exprimi debeat?*

Resp. 1° *Neg.* quoad *validitatem*, quia de iure naturali in contractu sufficit, ut consensus certo aliquo signo exprimatur. — S. Lig. n. 887.

Resp. 2° *Affirm.* quoad *liceitatem*, quia alias ageretur contra rubricam et Ecclesiae consuetudinem. Attamen non videtur excedere veniale, si verba non adhibeantur; imo ab omni culpa verecundia aut alia rationalis causa excusaret (2). — S. Lig. n. 888.

561. — QUAER. 2° *An sufficit consensus per procuratorem?*

Resp. 1° Quoad *validitatem, affirm.*, modo adsint conditiones requisitae, quia matrimonium habet totam rationem contractus naturalis. Contractus autem quilibet per procuratorem fieri potest.

Conditiones vero ad matrimonium illo modo contrahendum sunt 1° ut procurator mandatum exequatur per seipsum; 2° ut mandans mandatum non revocaverit; 3° ut procurator cum comparte coram Parocho et duobus testibus compareat (3).

Resp. 2° Quoad *liceitatem neg.*, nisi causa valde gravis urgeat. Ratio est, quia iste modus contrahendi est contrarius praxi ordinariae Ecclesiae et vix inter alios, quam inter Principes et Magnates sic matrimonia fiunt. Hinc Parochus non debet propria auctoritate matrimoniis huiusmodi benedicere, ut ex praxi Ecclesiae et *Ritualibus* constat. — S. Lig. n. 888.

(2) Profecto si de mutis aut surdis agatur, manifestum est, aliis praeter verba signis utendum esse.

(3) Conf. quae superius (not. ad n. 534.) diximus de sponsalibus per procuratorem contrahendis.

562. — QUAER. 3° *An sit validum matrimonium sub conditione initum?*

Resp. 1° Certum est, esse validum, si conditio est *de praeterito* vel *de praesenti*, et verificatur. Ratio est, quia consensus ille *conditionatus* statim transit in absolutum, et proinde nihil deest valori Sacramenti (4). Vide S. Lig. n. 890.

Resp. 2° Si adiciatur conditio *honestae et possibilis* de futuro, dico 1°: Non perficitur matrimonium, donec conditio impleatur; quia contractus transferre debet ius mutuum in corpora *de praesenti*, ut supra dictum est. Dico 2°: Impleta autem conditione, valet matrimonium; siquidem contractus conditionatus, adimpleta conditione, transit in absolutum, et eo ipso valet ratione Sacramenti, quia inter christianos contractus matrimonii a Sacramento disiungi nequit (5).

563. — QUAER. 4° *An sit licitum contrahere cum consensu conditionato?*

Resp. Neg. Talis modus contrahendi est illicitus, praesertim si conditio sit *de futuro*, nisi forte, ut habet S. Lig. n. 892., adsit urgentissima causa. Ratio est, quia multa ac gravia incommoda ex tali modo contrahendi subsequi facile possunt, nempe scandalum, iurgia, ambages, difficultates, etc. — *Ita communiter Theologi.*

564. — QUAER. 5° *An sit validum matrimonium initum sub conditione turpi?*

Resp. 1° *Neg.*, si conditio haec repugnet substantiae seu essentiae matrimonii, triplici nempe eiusdem bono, idest 1° bono *Sacramenti*; 2° bono *Fidei*; 3° bono *prolis*: quod fieret, si sponsi contrahendo matrimonium, generationem proles (6), fidelitatem in coniugio, aut perpetui-

(4) Et hoc valet, licet contrahentes ignorant, conditionem purificari. Ratio est, quia suum consensum alligarunt non conditionis scientiae, sed eiusdem existentiae; uti tamen matrimonio non possunt ante acceptam de existente conditione notitiam, quippe secus se in periculo fornicationis constituerent; qua de re vid. historiam a Fagnano narratam (In cap. fin. *De Condition. appos.* n. 13.), et Schmalzgr. (lib. 4. tit. 5. n. 40.).

(5) *Matrimonium conditionale perfecta conditione statim esse perfectum absque novo consensu, receptissima est Canonistarum sententia.* Ita Fagnanus (In cap. Super eo *De Apposit. Condit.* n. 3.),

subdit, hanc Canonistarum sententiam in *Curia servari etiam post Tridentinum et ideo ab illa in consulendo et iudicando non esse ullatenus recedendum.*

(6) Quaestio facta est, num valori matrimonii obstet conditio excludens quidem bonum proles, quae tamen non turpis sit, sed honesta, v. gr. quando contractui quis apponat conditionem, *si mecum in castitate seu continentia perpetua vivas.*

Et fuerunt, qui negarunt sic matrimonium valere (Vid. Gonzalez in *C. Si conditiones 7. De Condit. appos.* n. 8. seqq.) ea praesertim ducti ratione, quod matrimonii contractus essentialiter dicat consensum in traditionem corporis ad usum

tatem in matrimonio excluderent. Sed ad hoc requiritur, ut huiusmodi

qui coniugalem: cum autem haec traditio importet obligationem reddendi debitum, idest usum proprii corporis praestandi alteri, penes quem ex vi contractus eiusdem corporis manet potestas; profecto aut nullus erit contractus, aut certe qui contrahit, consentiat in usum coniugalem oportet. Atqui eiusmodi consensum plane excludit propositum continentiae; et a fortiori dicendum id erit de eo, qui contrahat cum firma voluntate servandi votum, quod forte emiserit, castitatis, quippe qui consensum illum, alioqui contractui matrimoniali essentialem, non habet, sed neque potest sine peccato habere, si bimestri spatio ad deliberandum concessio uti velit. A fortiori denique nullus erit matrimonii contractus, si illud ipsum in pactum seu conditionem deducatur. Et exinde difficultas etiam circa matrimonium Virginis Deiparae cum S. Iosepho, et aliorum quoque, de quibus historia ecclesiastica, v. gr. S. Pulcheriae, quae Marcianum Augustum, *salva, quam Deo voverat, virginitate, coniugem, sibi delegit.*

Verum haud aegre ostenditur, conditionis illius appositionem nihil obstare, quominus valide contrahatur matrimonium, atque adeo vere alteri ius tradatur in proprium corpus, simulque obligatio matrimonii propria circa redditionem debiti suscipiatur.

Et sane certum est, matrimonii validitati nihil obstare propositum non consummandi matrimonium quoad eum, qui animum habeat vel ad Religionem transeundi et in hac profitendi vel saltem executionem obligationis coniugalis suspendendi, si ad deliberandum de ea re concessio bimestri uti velit. Et nunc quidem nihil attinet disputare, quando id liceat vel non liceat: hoc interim ratum haberi debet, eiusmodi matrimonium esse validum, ideoque traditionem illam, potestatemque in proprium corpus alteri fieri, quae matrimonii substantiam constituit.

Dices forte, in casu substantiam matrimonii servari, concessumque ius ideo minime laedi, quod hoc ferat ipsa natura contractus, qui implicite hanc conditionem insertam habet; neminem autem censi se obligare ultra id, quod ferat contractus indoles, ac proinde nullum ulterius ius alteri parti acquiri.

At enim, inquam, non ea sola ratio est, propterquam, servato alterius iure suspendi obligatio debiti reddendi possit. Mitto nunc quod matrimonii vinculum, suspensa manente ea obligatione, perduret non solum per duos menses ad deliberandum concessos, sed per totum tyrocinii religiosi tempus. Sed ut rem proprius attingamus, numquid illud, quod iura Ecclesiae concedunt praestare aequae non potest concessio ultronea illius, ad quem ius in alterius corpus pertinet? Quid prohibet, quominus contrahentes ipsi communi inter se consensu paciscantur de duobus non modo mensibus, sed annis, quibus deliberare possint? Cur non possent iuris proprii executionem ex pacto suspendere etiam alia de causa, v. gr. usquedum maritus officium par sustentandae proli sit adeptus? Cur non poterunt pacisci de matrimonio non consummando nisi post annum quadragesimum vel quinquagesimum? Et si hoc, cur non etiam per totam vitam?

In matrimonio nimirum, quod fiat cum pacto continentiae, duplex manifeste intercedit contractus; alter matrimonii proprius quo potestas invicem in proprium corpus alteri traditur; alter, quo coniuges usui seu exercitio huius iuris invicem cedunt. Neque vero refert, quod de exercitio seu usu proprii iuris ante initum matrimonium potius quam post initum matrimonium paciscantur. Neque enim ratio ulla est, cur prius promitti illud non possit, quod licite possum postea praestare. Atqui licite, ut fatemur omnes, post initum matrimonium

conditio expresse apponatur, et ut sponsi non aliter se obligare animo

coniuges cedere usui matrimonii possunt; ergo et hoc ipsum possunt antea *spondere.*

Dixi, *spondere*; quia reipsa ante contractum matrimonium non renuntiant iuri in corpus alterius; renuntiatio enim seu abdicatio usus locum habet solum post acquisitam utendi potestatem. Ergo promittunt solum se renunciaturos, vel, si ita mavis, promittunt, se ita contracturos matrimonium, ut *simul* eiusdem usum abdicent. Haec autem inter se non pugnant: quippe si abdicatio eiusmodi fieri potest post contractum, fieri et in ipso contractu potest. Ita qui emit domum, utique in ipso contrahendi actu usum ipsius domus potest venditori cedere.

Nec dici potest, eiusmodi contractum ita carere omni effectu, ut quodammodo natura ac vi contractus destituatur. Nam 1° qui sic contrahit, vi matrimonialis vinculi manet inhabilis ad contrahendum cum alia persona; 2° si postmodum ipsi coniuges mutato proposito velint coniungi, non erunt fornicarii; 3° item si maritus, qui v. gr. ex pacto permisit uxori conditionem castitatis, vim ipsi inferat, peccabit utique contra iustitiam, quia pactum violat, aut saltem violabit virtutem fidelitatis, quia promissionem infregit; sed dici fornicarius non poterit; 4° si uterque coniux continentiam non solum alteri concesserit, sed etiam Deo ambo voverint, et deinde votum non servant, peccabunt contra virtutem religionis; sed non contra virtutem castitatis; 5° si alteruter sui corporis copiam extraneo fecerit, reus est violatae fidei matrimonialis, atque adeo adulter habetur; 6° denique (quod mirum est ab iis parum adverti, qui hanc quaestionem agitant) dum quis in conditionem castitatis contrahendo consentit, nonne matrimoniali iure vel maxime utitur? Sicut nimirum qui domum emat, ius suum in eam non minus exercet, si illa ipse inhabitando utatur, quam si ipsa uti nolens usum eius-

dem vel ad tempus vel in perpetuum alteri concedat; ita sane cum quis usui iuris sui in alterius corpus sponte cedit, hoc ipso ius potestatemque sibi esse, illamque exercere putandus est. Nemo quippe cedit legitime nisi illud, quod in potestate habet, et eiusdem usui cedens, ipsam evidenter exercet. Falsum est igitur, per conditionem matrimonio appositam et acceptatam servandi castitatem, contractum iniri, cuius nulla vis, nullusque sit effectus, atque adeo qui naturam contractus exuat.

Doctores tum veteres, tum recentiores pro hac doctrina allegatos habes penes Rebellum (Part. 2. lib. 2. q. 10. sect. 3. n. 19.) et Clericatum (*De Matr. decis. 3. n. 21., et decis. 20. n. 21.*), Schmalzgrueber (lib. 4. tit. 5. n. 119.), et Bened. XIV. (*De Synod. lib. 13. cap. 22. n. 11.*), qui tamen addit, huius doctrinae patronis *necesse omnino esse, de viribus et subsistentia huius opinionis studiose discutere*: quasi vero labor herculeus ad eam tuendam requiratur, aut nemo adhuc quidpiam solidi pro ea protulerit! Ipse mere opponit allegationem Schmalzgrueber, qui alioquin eandem sententiam concedit esse probabilem. Caeterum totum armamentarium, quod contra ipse Schmalzgrueber opponit (l. c. n. 121.), in hoc consistit, quod contrahentes *ius alterius in corpus suum et implicitum consensum ad actus coniugales reddendos appositione talis conditionis excludant*, cum vi illius ad copulam non exigendam et non reddendam obligentur. Cuius argumenti vis tota, uti patet, sita est in fallacia, qua ius cum iuris exercitio, atque adeo renunciatio usus cum iuris non existentia confunditur. Nunquid non aequae obligantur coniuges ad debitum nec exigendum nec reddendum, si ambo solemniter voto se religioso Ordini mancipent? Et si obligatio haec ius in corpus alterius excluderet, curnam est adulter et contra iustitiam